

הילדים של ירון

היה בדבריו אף רמז שהתקיים מגע כלשהו בין הצדדים. הוא פנה אל העם היהודי, היכה על חטא, הורה ב"פשעים שאי אפשר לתארם" שבוצעו כלפי היהודים, בשם העם הגרמני, אמר שאת זוועות השואה אי אפשר לתקן, אך שהוא מציע לתקן לפחות את העוול הכלכלי שנעשה.

הרביעי: אחרי שהאווירה הוכשרה בצורה זו, התייצבה ממש לתלמידי ישראל לפני הציבור הנרחב, והציעה להיכנס למשאומתן על "החזרת הגולה". משה שרת הבטיח ש"לעולם" לא תהיה התפיסות בין גרמניה וישראל. היו המומות, מנחם בגין ניסה להסתער על הכנסת, אנשים נפצעו ונעצרו בירושלים. אך רוב הציבור קיבל את נימוקי הממשלה.

החמישי: רק אז התחיל המשאומתן הרישמי — על ארמה נייטרלית ובשפה נייטרלית. שינער וחבריו עברו לפסים מעשיים ולנציגים הגרמניים היו הוראות ברורות להגיע להסכם רישמי על-ידי מה שכבר סוכם קודם לכן בחשאי. כך נחתם החוזה, שהעניק לישראל סכום-עתק (לפי מושיגי הימים ההם), ולהמוני יהודים מיסכנים בארץ פיצויים אישיים שהרימו אותם מאשפתות. השישי: חלק גדול מן השילומים הגיע לישראל בצורת מכונות וסחורות גרמניות. היה צורך להדריך עובדים ישראליים לתפעל מכונות אלה. תחילה נסעו ישראלים לגרמניה כדי ללמוד, אחר-כך החלו מומחים גרמניים לבוא לישראל כדי להתקין ולהדריך. באו סרטים "שווייצים" רובי-גרמנית, אחר-כך סרטים "אוסטריים", אחר-כך סרטים גרמניים. הציבור התרגל.

שינער

כמהירות מדהימה, עשר שנים בלבד אחרי תום השואה, כבר היו יחסים כמעט-מלאים בין גרמניה וישראל. המיבצע של אדנאור (ואולי יש לומר: אדנאור-בך גוריון) נחל הצלחה מזהירה.

הצעתי או לממשלת-ישראל לאמץ לעצמה טכניקה זו, כדי להשיג שלום עם הערבים. כלר מר: לחפש תחילה מגעים סודיים, וגם עקיפים, עם מנהיגי הערבים בכלל, והפלטסטנים בפרט. אחר-כך להגיע עימם להסכם סודי על פיתרון בעיית-הפליטים, תשלום שילומים לפליטים שלא יחזרו, פיתרון הבעיה הפלסטנית, וכו'. לפנות לאחר מכן אל עמית-עמית בנאום דרמטי, להכיר בעוול שנעשה להם בתוס'לב, להציע להם התפיסות. להיכנס או למשאומתן רישמי כדי לנסח חוזה-שלום. היית בטוח כי תוך שנתיים-שלוש אפשר להגיע בדרך זו לנורמליזציה שלמה.

הצעתי או גם להקים מיניסטריון מיוחד למטרה זו, ולהעמיד בראשו, כשר בכיר בממשלה, את נחום גולדמן, שרכש את הנסיון הזה. גם פליקס שינער יכול היה להשתכח במישר כזה בתפקיד בכיר. לצד רובריה-ערבית ויודעיה-מיוחדת. שנה אחרי חתימת הסכם השילומים. זה היה לפני 32 שנים, שש מילחמות והרבה אלפי הרוגים משני הצדדים.

האיש הבלתי-נראה

הסיררה יהלום הכתר (הדומה להפליא לסרט המעבר להודו) מתארת את הורו בימי השילוט הקולוניאלי הבריטי. גיבורה הוא הודי צעיר, ששמו הארי קומאר (השחקן ארט מליב). קומאר גדל בבריטניה מילדותו. בעיני עצמו, הפך אנגלי לכל רבר, מלבד צבע עורו. הוא גם התחבר בבריטניה עם נער אנגלי.

כעבור הרבה שנים, אחרי שחזר להודו, הוא נתקל במיקרה נחברו הבריטי. האנגלי מסתכל בו ואינו מכיר אותו. הוא פשוט אינו רואה אותו. שלט אנגלי בהודו אינו רואה נייטיב הודי. "הפכתי בלתי-נראה" זועק הצעיר ההודי. כוהו המצב בכל מיסטר קולוניאלי.

לפני כמה ימים עליתי במדרגות ביתי (המעלית היתה שוב מקולקלת). לקראתי ירד צעיר ערבי, שעשה עבודה כלשהי על הגג. בירכתי אותו לשלום. הוא לא הניב. כאילו לא שמע. בוודאי חשב שאני מרבר אל מישוהו אחר. מאחוריו. הוא פשוט לא העלה על דעתו שאני, ישראלי יהודי בתל-אביב, אתיחס אליו כהתייחס אדם אל רעהו.

כל אחד מאיתנו נתקל מדי יום בעשרות ערכים בלתי-נראים. יש רבכות כאלה בכל ערינו. פועלים באתרי-הבניה. עובדים הממתנים בפניות הרחובות לרכב, שיחזורים לעזה אחרי יום-העבודה. מנקי-רחובות האוספים את האשפה. מלצרים ומדיחי-כילים במיטבחי המיסעדות.

הם חולפים על פנינו, ואנחנו איננו רואים אותם. הם בלתי-נראים. מלבד מנהל-העבודה או השוטר, איש אינו מתייחס אליהם. איש אינו מדבר איתם. איש אינו מברך אותם לשלום. אך האנשים האלה אינם רק בלתי-נראים. הם רואים-אינם נראים. הם מרגישים.

לא ראיתי את הסיררה כאשר הוקרנה בטלוויזיה הירדנית, ועל כן איני יודע מה סופה. האם ההודי הצעיר, הבלתי-נראה, הופך בסוף ללוחם-שיחזור? האם העלכון המתמיד, היומימי, הופך אותו לשונא הבריטים, אף שחש עצמו תחילה כאחד מהם? איני יודע עדיין. איני יודע גם איך תסתיים הסיררה ששמה מדינת-ישראל בלב העולם הערבי. בשני המיקרים אני מקווה להאפיא-נדר. אך בינתיים נורע מדי יום ורע השינאה ברחובותינו.

קל לתאר מה יקרה אם יפתח משאומתן בין אויבים אחרים, שהמילחמה ביניהם היתה פחות וזועתית ללא כל השוואה.

איך לעשות זאת

שינער המנוח נחום גולדמן, גם זיכרונו לברכה, עזרו לי בשעתו להבין את פרשת המשאומתן על השילומים — פרק היסטורי שלא זכה מעולם בתשומת-הלב הראויה. לרעתי, טמון בה

אחד השיעורים החשובים ביותר של המאה ה-20 לגבי חיטול סיכסוכים והשגת שלום. בשעתו כתבתי על כך הרבה. גרמניה היתה זקוקה לשלום עם ישראל. זה היה צורך מוסרי ורוחני. אבל זה היה גם צורך מדיני מעשי ביותר. קהיליית-העברית של גרמניה (וזהו התרגום הנכון של שמה) רצתה לחזור אל מישפחת-העמים. היא רצתה להתקבל במערב, ובמיוחד בארצות-הברית, כמדינה לגיטימית. זה היה בלתי-אפשרי בלי אישור העם היהודי. ומאחר שישאל הוכרה כמדינה יהודית, היתה גרמניה זקוקה לחותמת-כשרות ישראלית.

קונראד אדנאור זקוק, מנהיגה ואדריכלה של גרמניה המערבית החדשה, הבין זאת היטב. לכן התנהלו הדברים אחרת. ציניקים עושים פוליטיקה קטנה. אין הם עושים היסטוריה. אילו היה אדנאור טיפס, כמו כמה וכמה ממנהיגיו, היה קם או ומכריז: "אני מוכן להיכנס למשאומתן עם ישראל, בלי תנאים מוקדמים. אני מחכה לשחת-טלפון מבן-גוריון!"

מוכן ששום מדינאי בישראל, ובוודאי לא דויד בן-גוריון, לא היה יכול להגיב על הכרוה כזאת. אילו עשה כן, היה נסקל על-ידי הציבור הישראלי בהתקפה לאומית של חמתיו-עם. אדנאור היה מדינאי גדול. לכן התנהלו הדברים אחרת. כדי לקצר את הסיפור, אפשר לחלקו לשישה שלבים. הראשון: מגעים סודיים ובלתי-רישמיים. אנשי-ציבור ישראליים הוזמנו בשקט לגרמניה. אישים שונים, ובראשם נחום גולדמן, יצרו בסתר יחסים עם מנהיגי בון. לשם כך היה דרוש או אומץ-לב רב מאוד. השני: כמהלך המגעים העקיפים הודיע אדנאור לממשלת-ישראל מה הוא מוכן לתת. ודאיו צורה. ממשלת-ישראל (קרי: דויד בן-גוריון ומשה שרת) הודיעו לגרמנים בעקיפין שהתנאים מקובלים עליהם. למעשה, סוכם ההסכם בקווים כלליים כבר כשלב זה, מבלי שאיש בעולם שמע על כך, ומבלי שאיש בישראל אף העלה על דעתו שרבר כזה אפשרי. השלישי: אדנאור נשא נאום היסטורי בפרלמנט הגרמני. לא

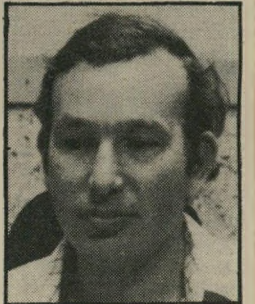
בן-גוריון ואדנאור

השבוע היתה לי חוויה בלתי-נשכחת. אולי גם לך — אם הוזמנתי לך לצפות בתוכניתו של ירון לונרון, סוף ציטוט. לונרון ריאיינ חמישה ילדים, שתי בנות ושלושה בנים, כולם כבני 10 עד 12. אחד מהם היה ממוצא תימני, האחרים ממוצא אירופי.

הילדים האלה ריברו עברית, כפי שכמעט אף חבר-כנסת אחד אינו מכיר אותה. עברית צחה, עשירה, מדויקת להפליא — ולא כהצטעצעות, אלא כשפת-דיבור חיה. וכמה חבל שכמעט כולם אמרו "בגלל ש...", ואחת אף אמרה "יש לי אותם". אך חוץ מזה היתה שפתם מושלמת.

הם דיברו על סיפורת, כפי שרק מבקרים מעטים יכולים לרבר עליה. בן 10 ניתח את טארטיף של מולייר, וחשף בליירחם את חולשותיו של המחזאי הגדול. הוא גם תיקן בענווה רבה פרט היסטורי בדברי לונרון. הילדים ניתחו ומיזו סיפורות שונות, כתבונה ובכוש-ראבחה. ישבתי מול המיקרופון-על-הפה.

ואולי מדהים ביותר: ילדים אלה לא לקטו דווקא מבת-י ספר למחוננים. הם גם לא היו מוגבלים מבחינה גופנית. מרבי ריהם הסתבר שרובם מצטיינים. כשפורט וחיים ככל הילדים. רובם בילו זמרמה בחוץ-לארץ ולמדו גם שם. ברור כי ההורים השקיעו בהם הרבה, וכי גדלו

לונרון

בבתים של ספרים.

השידור הזה תחזיר לי את האמונה בעתידה של מדינת-ישראל. אם יש ילדים כאלה — ולא חשוב כלל מה האחוז שלהם באוכלוסיית-הילדים הכללית — הרי יש תיקווה גדולה למדינה הזאת, לתרבותה ולשפה העברית. רואי-השחורות, שנדמה להם כי הקרב כבר נגמר, וכי כוחות השחור והבערות ניצחו, אינם יודעים מה הם שחים. הקרב על דמות המדינה נמשך, והוא יימשך גם כדור הבא.

הרב יהודה לב מיימון אמר פעם שבגולה היינו עס-הספר, וכאן הפכנו לעס-הארץ. הילדים הוכיחו שעס-הארץ יכול להיות גם עס-הספר.

על כך אני מודה להם. וגם לירון לונרון, שאירח אותם בצורה מכובדת ותרבותית. ולכל מי שהביא את הילדים אל המיקרופון. הם הכניסו קרן-דאור לחיי.

עניין של מיבטא

כאשר שמעתי כי אליעזר שינער מת, עלתה בזיכרוני אפיזודה קטנה, בשולי ההיסטוריה.

במארס 1952 נפתח בהולנד המשאומתן בין גרמניה וישראל על השילומים. זה היה שבוע שנים בלבד אחרי תום השואה. היזכרונות היו טריים ונוראים. ישראל הצהירה כי אינה מרברת על התפיסות, חלילה, אלא רק על החזרת חלק מן הגולה. אליעזר שינער, ששמו הקודם היה פליקס שניבאלג (ובשם זה היכרתי אותו בנעוריי, כאשר היה לקוח של עורך-הדין אצלו עברתי) היה סגן ראש המישלחת הישראלית.

את האפיזודה סיפר לי שינער עצמו, כאשר לקח אותי פעם במכונית-השרש של המישלחת הישראלית מלונון. אחר-כך גם רשם אותה בספר שהוקדש למשאומתן, כלהלן:

"שפת המשאומתן היתה בימים הראשונים אנגלית. סגן יו"ר המישלחת הגרמנית היה אוטו קיסטר מן העיר שטוטגארט. ביום השני לי המשאומתן דחק קיסטר לעברי פתק, שבו היה רשום: 'גרמה לי שאני שומע באנגלית שלך מיבטא שוואבי. האם אני צורק?'

"בקיצור, הסתבר שקיסטר צדק. אני גולרתי בשטוטגארט (בירת חבל שוואביה בדרום-גרמניה, שתושביו דוברים גרמנית במיבטא מיוחד מאוד). שם הלכתי לבית-הספר. אבל יותר מזה, הסתבר שביקרנו שנינו באותה גימנסיה, ולמרות שהוא היה צעיר ממני בשנה ביקרנו באותן הכיתות, והיו לנו אותם המורים. כעבור כמה ימים כתבנו ביחד מיכתב לאחד המורים שלנו, שעוד היה בחיים, ושאותו הערכנו מאוד."

בעל-פה סיפר לי שינער מה קרה אחרי אותו פתק. כשהסתבר כי לא זה בלבד שאנו האנשים יודעים גרמנית, אלא שהם גם מרברים גרמנית באותו המיבטא וגדלו באותה העיר, היה זה מגוון להמשיך ולרבר אנגלית. הם התחילו לרבר ביניהם גרמנית, וכך גם משתתפים אחרים במשאומתן. המחיצות הנוקשות נפלו, התחילו דינוים מעשיים, ולבסוף הושג ההסכם.

האפיזודה עניינה אותי מפני שלי קרה דבר דומה. עליתי עם מישפחתי לארץ כשהייתי בן 10. כעבור 25 שנים היכרתי את רודולף אוגשטיין, עורך השבועון דר שפיגל, שהשווה הרבה פעמים להעולם הזה (ולחיפה). ואז הסתבר כי למדנו יחד בכיתה אחת כשהיינו בני 9, ואף היינו או ידידים.

אך האפיזודה ריתקה אותי גם מבחינה אחרת. היא מלמדת מה קורה כשיש משאומתן. יש לך דינאמיקה משל עצמה. כאשר אנשים נפגשים, גם כאשר הם אויבים, נקשרים קשרים. מתגלות סימפאטיות ואנטיפאטיות. פה ושם עוברים הדברים לפסים אישיים. פיתאום נוצרת ידידות.

ואם זה קרה בין גרמנים ויהודים, שבע שנים אחרי שהגרמנים רצחו שישה מיליונים, כאשר כל הפצעים היו עדיין פוערים —